

“2020 - DÖNÜŞÜM YILI”NDA FCPA UYGULAMALARINDAN NELER ÖĞRENDİK?

Av. Dr. Elvan Sevi Bozoğlu

Bozoğlu İzgi Avukatlık Ortaklığı

Covid-19, hepimizin gündemine derin ve kalıcı izler bırakacak şekilde bomba gibi düştü. Covid-19 salgınının, dünyayı etkisi altına almış, korkutucu boyutlara sahip 1918'deki İspanyol gribi salgınıyla karşılaştırıldığında, her açıdan küreselleşmiş dünyamızda çok daha büyük ve sarsıcı bir etki alanına sahip olduğu söylenebilir. Gezegendeki nerdeyse hiçbir ülkenin, hiçbir bireyin dışında kalamadığı bu sarsıcı gerçek, herkes için endişe, üzüntü, belirsizlik ve güvensizlik gibi türlü duygulardan oluşan bir sarmal yarattı. Sonuçları, sonrasında net bir şekilde ortaya çıkacak bu travmanın oldukça büyük olduğunu, atlatılması ve başa çıkılması gereken çok sayıda sorunla karşı karşıya olduğumuzu belirtmek gerekmektedir. Bir yandan da bu dönem, her bir birey, kurum ve ülke için önemli deneyimleri de içinde barındırıyor. Bu dönem içinde, dünyanın, benliğimizin, kendimizle ve dünyayla ilişkimizin değişiminin aktörleri haline geldiğimizi söylemek mümkün. En azından bu felaket, doğru soruları şekillendirmek suretiyle bir dönüşümü tetiklemesi umudunu da öne çıkarıyor.

Bu süreçte sistemin, etik kaygıların ve iyiliğin belirleyici olduğu, doğayla barışık, kişi ve kurumların, kendileri dışında diğer kişi ve toplumların da refahını öncelikleri olarak görecekları bir yapıya evrilip evrilmeyeceği, şimdilik öncelikli olmasa da önemli bir soru alanının içeriğini belirliyor. Şüphe tüccarlarının¹ yaydığı dezenformasyonun gölgesinde, ezbere yaşadığımız hayatların üstüne inşa edilmiş felsefeyi anlamak üzere çok keskin bir viraja girmiş durumdayız. Bu noktada sistemin ruhunu, ideolojik, felsefi, tarihsel, ekonomik, kültürel ve hukuki boyutlarını anlamak ve aksayan yanları kadar kendisini de sorgulamak için zorlu bir sınavın içinde olduğumuz söylenebilir. Bu bağlamda, bu yazının konusu olan rüşvet olgusunu ve ilişkili örnekleri, hukuksuzluk bağlamının dışında, sistemin ürettiği ve sistemin kendi doğası içinde çeşitli formlara bürünmüş yanıyla ele almak ve rüşveti bu boyut üzerinden sorunsallaştırmak, ufuk açıcı olacaktır.

Rüşvet, günümüzün hızla gelişen ve küreselleşen dünyasının yoğun tepkisini çeken ve uluslararası düzenlemelere, sınır ötesi uygulanan yasalara konu olan bir fenomendir. Ceza hukuku uygulamaları açısından rüşvet, yolsuzluğun en yaygın ve tanıdık şeklidir. Uluslararası kamu kuruluşlarının rüşvetle mücadele kapsamında yaptığı çalışmaların sonuçlarına göre, hem ulusal hem de uluslararası seviyede rüşvet ve yolsuzlukla mücadeleye ilişkin yasal çerçeve, mevcut yaptırımlar ve infaz uygulamaları rüşveti ve yolsuzluğu tamamen engellemekte yetersiz kalmaktadır. Dahası, rüşvet ve yolsuzluk, uluslararası ticaretin ve teknolojinin gelişimi ile birlikte giderek karmaşık ve soyut bir hal almaktadır.

¹ **Merchants of Doubt**, Naomi Oreskes ve Erik M. Conway'ın Türkçe'ye Şüphe Tüccarları olarak çevrilen kitaplarında, Dünya'ya ve insanlara zarar verdikleri bilimsel olarak kanıtlanmış olan toksik kimyasallardan iklim değişikliğine uzanan farklı konulara ilişkin karşıt görüşlerin “konunun uzmanı” görünümüne bürünen kişiler aracılığıyla ve ekonomik çıkarlar adına yayılarak, bahsedilen tartışma konuları hakkında nasıl kafa karışıkları yaratıldığı ve gündemin nasıl değiştirilebildiği anlatılıyor.

Yolsuzlukla uluslararası mücadelede özellikle Amerikan makamları olan ABD Adalet Bakanlığı ve ABD Sermaye Piyasası Kurulu etkin ve agresif bir rol oynamakta ve dünyanın dört bir yanındaki vakaları soruşturarak yolsuz şemalar işleten şirketleri ağır yaptırımlara tabi tutmaktadır. ABD Adalet Bakanlığı ve ABD Sermaye Piyasası Kurulu'nun uygulamalarını incelemek yolsuzluk modelleri ve örneklerini anlamak için oldukça öğreticidir. Bu nedenle, bu çalışmada, FCPA'nın uygulamasında en büyük cezalara yol açan 10 soruşturma incelenmektedir.

Airbus SE Soruşturması ²

Airbus SE ("Airbus"), sivil ve askeri hava araçlarının üretimi ve satışıyla iştigal eden Hollanda merkezli halka açık bir şirkettir. ABD Yabancı Ülkelerde Yolsuzluk Uygulamaları Kanunu ("FCPA") uyarınca rüşvet iddiasıyla açılan soruşturma kapsamında sunulan dosyalara göre Airbus, 2008 yılında başlayıp 2015 yılına kadar devam eden bir zaman diliminde dünya çapında, sistematik ve geniş kapsamlı bir şekilde rüşvet uygulamalarında bulunmakla isnat edilmiştir.

Soruşturmaya konu rüşvet planı, özel teşebbüsler ve devlet teşekkülleri ile ticari ilişki içine girmek ve haksız ticari çıkar sağlamak maksatlarıyla, yabancı devlet memurları dahil olmak üzere karar alma mekanizmalarında etkili olan kişilere rüşvet verilmesini içermektedir. Dosya kapsamında ayrıca, Airbus çalışanları ve temsilcilerinin yabancı devlet memurlarına *lüks seyahat olanakları* sağladığını gösteren elektronik yazışmalar da ortaya çıkarılmıştır.

Dosya kapsamında özellikle Airbus'ın, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ("Çin") mülkiyetinde ve kontrolünde olan havayolu şirketlerine uçak satmak amacıyla, Çin'deki *bir iş ortağı kanalıyla* Çin'deki devlet memurlarına rüşvet verdiği ve bu yolsuz uygulamayı gizlemek amacıyla ödemeleri *başka bir iş ortağının adına Hong Kong'daki bir banka hesabına yaptığı* tespit edilmiştir.

Soruşturma neticesinde Airbus, FCPA'ı ihlal eden uygulamaları sebebiyle **2.091.978.881 Dolar** ödemeyi kabul ederek uzlaşmaya varmıştır.

Petroleo Brasileiro S.A. Soruşturması ³

Petroleo Brasileiro S.A. ("Petrobras"), kısmen Brezilya devletinin mülkiyeti ve kontrolünde olan bir enerji şirkettir. Rüşvet verdiği ve muhasebe standartlarına uyum sağlamadığı iddialarıyla Petrobras hakkında FCPA uyarınca soruşturma açılmıştır.

Soruşturma kapsamında ortaya konulan bilgilere göre; Petrobras'ın yöneticileri, tedarikçileri ve yüklenicileri geniş çaplı bir *ihaleye fesat karıştırma ve rüşvet* planı yürütmüştür. Bu

² Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanan "*Airbus Agrees to Pay over \$3.9 Billion in Global Penalties to Resolve Foreign Bribery and ITAR Case*" başlıklı duyuruda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/airbus-agrees-pay-over-39-billion-global-penalties-resolve-foreign-bribery-and-itar-case> (12.03.2020 tarihinde erişildi)

³ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanan "*Non-Prosecution Agreement and Statement of Facts*" başlıklı dokümanda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/press-release/file/1096706/download> (12.03.2020 tarihinde erişildi).

doğrultuda, Petrobras ile çalışmak isteyen yükleniciler, haksız şekilde Petrobras ile ticari ilişkilere girmek amacıyla Petrobras'ın üst düzey yöneticilerine rüşvet vermiştir. Bu rüşvet; üst düzey yöneticiler, Brezilya'daki *politikacılar ile siyasi partiler ve yolsuzluk uygulamalarına dahil olmuş diğer kişiler arasında üst düzey yöneticilerin marifetiyle* paylaşılmıştır. Ayrıca, yapılan rüşvet ödemelerini yatırımcılar ve resmi otoritelerden gizlemek amacıyla *muhasabe kayıtlarında gerçeği yansıtmayan değişiklikler* yapılmıştır.

Soruşturma neticesinde Petrobras, FCPA'ı ihlal eden uygulamaları sebebiyle **1.786.673.797** Dolar ödemeyi kabul ederek uzlaşmaya varmıştır.

Telefonaktiebolaget LM Ericsson Soruşturması⁴

Telefonaktiebolaget LM Ericsson ("Ericsson"), telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren İsveç merkezli çok uluslu bir şirkettir. FCPA'de yer alan rüşvetle mücadele, muhasabe standartları ve iç kontrol hükümlerini ihlal ettiği iddialarıyla Ericsson hakkında soruşturma açılmıştır.

Soruşturma kapsamında ortaya konulan bilgiler ışığında, Ericsson'un çoğunlukla üçüncü kişi danışmanlar ile yaptığı *sahte sözleşmeler aracılığıyla* birçok ülkedeki hükûmet yetkililerine rüşvet verdiği ve üçüncü kişiler aracılığıyla yaptığı rüşvet ödemelerini örtbas etmek maksadıyla aslında almadığı hizmetlere ilişkin bu üçüncü kişilerin faturalarını kabul ettiği anlaşılmıştır. Bu yöntemle Ericsson, devlet kontrolünde olan telekomünikasyon şirketleriyle Cibuti'de 20.3 milyon € ve Kuveyt'te 182 milyon Dolar değerinde sözleşmeler imzalamıştır. 2000 ve 2016 yılları arasında Ericsson, benzer şekilde Çin'de devlet kontrolündeki telekomünikasyon şirketleriyle ticari ilişki içine girmek maksadıyla birçok devlet memuruna *hediyeler vermiş, onların eğlence ve seyahat masraflarını hukuka aykırı şekilde karşılamıştır*. Ericsson'un bu şekilde 2013 ve 2016 yılları arasında sadece Çin'de 31.5 milyon Dolar tutarında ödemelerde bulunmuş; bu ödemeleri ise Ericsson şirket politikalarına aykırı biçimde *üçüncü kişi temsilcileri aracılığıyla yapmış ve kendi defter ve kayıtlarında uygunsuz biçimde kaydetmiştir*.

Vietnam'da ise 2012 ve 2015 yılları arasında Ericsson iştiraklerinin bir danışmanlık şirketine 4.8 milyon Dolar ödediği ve bu parayı *kayıt dışı bir rüşvet fonu (slush fund)* olarak kullandığı tespit edilmiştir. Bu fon, Ericsson'un *denetim (due diligence) süreçlerini aşamayan üçüncü kişilere ödeme yapmak adına* kullanılmıştır.

Soruşturma neticesinde Ericsson, FCPA'ı ihlal eden uygulamaları sebebiyle **1.060.570.832** Dolar ödemeyi kabul ederek uzlaşmaya varmıştır.

⁴ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanan "*Ericsson Agrees to Pay Over \$1 Billion to Resolve FCPA Case*" başlıklı duyuruda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/ericsson-agrees-pay-over-1-billion-resolve-fcpa-case> (12.03.2020 tarihinde erişildi).

Telia Company AB Soruşturması⁵

Telia Company AB (“Telia”), telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren İsveç merkezli uluslararası bir şirkettir. FCPA’de yer alan rüşvetle mücadele hükmünü ihlal ettiği iddiasıyla Telia hakkında soruşturma açılmıştır.

Soruşturma kapsamında ortaya konulan bilgiler doğrultusunda, haksız ticari çıkar sağlamak amacıyla Telia tarafından Özbekistan’daki telekomünikasyon sektörü üzerinde *nüfuz sahibi üst düzey bir hükûmet yetkilisinin yakını olan bir devlet memuruna* yaklaşık 331 milyon Dolar rüşvet verdiği anlaşılmıştır. Dosya kapsamında, rüşvetin, ilgili üst düzey hükûmet yetkilisinin *bir yakınının kontrolindeki paravan şirketlerle yapılan sahte sözleşmeler vasıtasıyla* verildiği ifade edilmiştir.

Soruşturma neticesinde Telia, FCPA’i ihlal eden uygulamaları sebebiyle 965.570.832 Dolar ödemeyi kabul ederek uzlaşmaya varmıştır.

Mobile Telesystems Soruşturması⁶

Şirket merkezi Rusya’da bulunan ve telekomünikasyon hizmeti sağlayan Mobile Telesystems Public Joint Stock Company’e (“MTS”) karşı Amerika Birleşik Devletleri Sermaye Piyasası Kurulu (“SEC”) tarafından 2019 yılında başlatılan soruşturma kapsamında MTS’nin Özbekistan’daki iştiraki olan JV Uzdunrobota (“Uzdunrobota”) isimli telekomünikasyon operatörü aracılığıyla bir Özbekistan devlet yetkilisine rüşvet verdiği tespit edilmiştir.

MTS, Özbekistan pazarına girmek ve burada telekomünikasyon hizmeti sağlayıcısı olarak iş alabilmek adına Özbek yetkiliye *hisse satışları, sahte sözleşmeler ve yetkilinin gösterdiği kişilere yapılacak bağış ve sponsorluk ödemeleri yoluyla* rüşvet ödemiştir. Bu yasadışı ödemeler MTS’in *defter ve kayıtlarında meşru harcamalar gibi gösterilmiştir* ve MTS, SEC’e sunduğu raporlarda bu yanıltıcı kayıtlara yer vermiştir.

MTS’in Özbekistan pazarına girmek adına Özbek bir kamu görevlisine ait bir şirketin (Uzdunrobota) hisselerinin %74’ünü, hisselerin sahibi olan kamu görevlisinin diğer şirketinden (Swisdon Ltd) satın aldığı, şirket hisselerinin bir kısmını kamu görevlisinden (Swisdon Ltd tarafından tutulan hisseleri satın alarak), diğer kısmını ise bir üçüncü kişiden satın aldığı, *kamu görevlisine ödenen hisse başı ücretin çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir*. Ayrıca, MTS tarafından 2004 ve 2012 yılları arasında *ilgili kamu görevlisinin diğer şirketine* (Swisdon Ltd) MTS tarafından *çeşitli isimler altında hukuka aykırı ödemeler* yapılmıştır. Bu suretle MTS Özbek kamu görevlisine toplam 420 milyon Dolar tutarında rüşvet vermiş ve verilen rüşvetten 2.4 milyar Dolar tutarında gelir sağlamıştır.

⁵ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı’nın sitesinde yayımlanan “*Telia Company AB and Its Uzbek Subsidiary Enter Into a Global Foreign Bribery Resolution of More Than \$965 Million for Corrupt Payments in Uzbekistan*” başlıklı duyuruda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/telia-company-ab-and-its-uzbek-subsidiary-enter-global-foreign-bribery-resolution-more-965> (12.03.2020 tarihinde erişildi)

⁶ Bu özet, ABD Sermaye Piyasası Kurulu’nun sitesinde yayımlanan “*Mobile TeleSystems Settles FCPA Violations*” başlıklı duyuruda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.sec.gov/news/press-release/2019-27> (13.03.2020 tarihinde erişildi)

Yürütülen soruşturma sonucunda MTS 850 milyon dolar para cezası ödemeyi kabul etmiş ve 3 yıl boyunca bağımsız uyum denetimine tabi olacağı hususunda uzlaşmaya varılmıştır.⁷

Siemens Soruşturması⁸

SEC tarafından, dünya genelinde 190 ülkede birçok farklı endüstride faaliyet gösteren Siemens Aktiengesellschaft’a (“**Siemens**”) karşı 12 Aralık 2008 tarihinde soruşturma başlatılmıştır.

Siemens, faaliyetlerini dünyanın farklı bölgelerindeki bağlı şirketleri aracılığıyla yürütmekte olup bu şirketlerin hepsi Siemens’in tüm veya bir kısım hisselerine sahip olduğu iştirakleridir. 2001 ve 2007 yılları arasında Siemens tarafından *üçüncü kişilere amacı belirsiz olan birçok ödeme yapıldığı* tespit edilmiştir. Siemens’in yapmış olduğu bu ödemelerden 1.4 milyar ABD dolarına tekabül eden *4.283 tanesinde ticari menfaat sağlamak amacıyla kamu görevlilerine rüşvet verildiği* tespit edilmiştir.

Siemens’in rüşvet verdiği işler arasında; Venezuela’da metro transit hattı inşaatı; Çin’de metro tren ve sinyalizasyon cihazları ve yüksek gerilim hatları; İsrail’de enerji santrali; Bangladeş’te mobil telefon ağları, Nijerya’da telekomünikasyon projeleri, Arjantin’de kimlik belgeleri; Vietnam, Çin ve Rusya’da tıbbi cihazlar; ve bunun gibi birçok endüstriyi ilgilendiren ödemeler bulunmaktadır. Siemens; bu ödemelerden toplam 1.1 milyar dolar gelir elde etmiştir.

Yürütülen soruşturma neticesinde, Siemens kendisine yöneltilen iddiaları kabul veya reddetmemiştir, ancak gelecekte FCPA hükümlerine riayet etmeyi ve kendisine atanacak bağımsız bir denetçi tarafından yolsuzlukla mücadele noktasında denetlenmeyi ve toplam 800 milyon Dolar ceza ödemeyi kabul etmiştir. Bu cezanın 350 milyon dolarlık kısmı ise haksız kazançların zorla iadesi olarak nitelendirilmiştir.⁹

Vimpelcom Ltd Soruşturması¹⁰

Vimpelcom Ltd (“Vimpelcom”) Amsterdam merkezli ve global ölçüde telekomünikasyon hizmetleri sağlayan, Avrupa, Asya ve Afrika genelinde, iştirakleri vasıtasıyla faaliyette bulunan bir şirkettir.

⁷ <http://fcpa.stanford.edu/fcpac/documents/5000/003834.pdf> (10.03.2020 tarihinde erişildi)

⁸ Bu özet, ABD Sermaye Piyasası Kurulu’nun sitesinde yayımlanan “*Securities and Exchange Commission v. Siemens Aktiengesellschaft, Civil Action No. 08 CV 02167 (D.D.C.)*” başlıklı duyuruda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.sec.gov/litigation/litreleases/2008/lr20829.htm> (13.03.2020 tarihinde erişildi)

⁹ Bozoğlu, Uluslararası Anlaşmalar Işığında Rüşvetle Mücadelenin Yeni Boyutu ve Tüzel Kişinin Ceza Sorumluluğu, s. 123. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=T1mWGp9MngYYkCSgiJvtVnEsoPjh1vfZsFIOXvaC0AZ1ovkvpODwJti9d8WT6JUK>

¹⁰ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı’nın sitesinde yayımlanan “*VimpelCom Limited and Unitel LLC Enter into Global Foreign Bribery Resolution of More Than \$795 Million; United States Seeks \$850 Million Forfeiture in Corrupt Proceeds of Bribery Scheme*” başlıklı dokümanda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/vimpelcom-limited-and-unitel-llc-enter-global-foreign-bribery-resolution-more-795-million> (13.03.2020 tarihinde erişildi)

Vimpelcom 2006 senesinde, Özbekistan’da telekomünikasyon pazarına girmek amacıyla Özbek şirket Unitel LLC’yi ve Bakrie Uzbekistan Telecom (“Butzel”) isimli şirketleri satın almıştır. Bunu takiben, Butzel ve Unitel LLC şirketleri birleştirilerek Vimpelcom’un tüm hisselerine sahip olduğu Özbekistan’daki Unitel isimli iştiraki oluşturulmuştur.

2005 ve 2012 seneleri arasında Vimpelcom ve Unitel tarafından bir yüksek mertebedeki bir Özbek kamu görevlisiyle yakın akraba olan bir başka Özbek kamu görevlisine, Özbek İletişim ve Bilgi Kurumu tarafından verilecek kararları etkileyebilmesi için 114 milyon Dolar tutarında rüşvet verildiği, ayrıca süreç boyunca Özbekistan’daki *telekomünikasyon faaliyetlerini sürdürmek amacıyla aynı kamu görevlisine sürekli olarak rüşvet vermeye devam edildiği* tespit edilmiştir.

Soruşturma neticesinde Vimpelcom ve Unitel, kendilerine yöneltilen suçlamaları kabul etmiştir. ABD Adalet Bakanlığı ile bu tür soruşturmalarda alışlageldiği üzere bir Kovuşturmanın Ertelenmesi Anlaşması imzalayan Vimpelcom, ABD Adalet Bakanlığı’na para cezası olarak 230.1 milyon Dolar ve SEC’e haksız kazancın zorla iadesi ile ceza olarak 167.5 milyon Dolar ödemeyi kabul etmiş, ayrıca aynı meblağı (397.5 milyon Dolar) Hollanda adli makamlarına da ödemiştir. Son olarak, yolsuzlukla mücadele politikalarına yönelik prosedürlere uygunluğu denetlemek üzere 3 yıl boyunca ABD Adalet Bakanlığı’na rapor verecek bağımsız bir denetçi çalıştırmayı kabul etmiştir.¹¹

Alstom S.A.¹² Soruşturması

Alstom S.A., Fransa merkezli bir enerji ve ulaşım şirkettir. Dosya kapsamındaki bilgiler uyarınca Alstom, Alstom Prom, Alstom Power ve Alstom Grid’in; Endonezya, Mısır, Suudi Arabistan, Bahamalar ve Tayvan dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki devletlere ait güç, şebeke ve ulaşım projeleriyle bağlantılı olarak *çeşitli yöneticiler ve çalışanlar aracılığıyla devlet memurlarına rüşvet ödediği ve kayıt ve belgelerde tahrifat yaptıkları* anlaşılmıştır. Yine Alstom ve iştiraklerinin yaptıkları ödemeleri yasal göstermek için sözde danışmanlık hizmeti sağlayan ancak esasında *yasa dışı ödemeleri hükümet kanallarına aktarma görevinde olan aracı şirketler üzerinden işlemlerini yürüttükleri* anlaşılmıştır. Alstom’un iç dokümanlarında bu danışmanların “Mr. Geneva,” “Mr. Paris,” “London,” “Quiet Man” and “Old Friend.” Kod isimleriyle kodlandığı görülmüştür.

Alstom’un iddiaları kabul ederek vardığı uzlaşma anlaşması sürecinde; Alstom’un, daha önce İtalya’daki enerji projesiyle ilgili olarak yolsuzluk suçlamalarıyla karşılaşmış olan Amerika iştirakiyle ilişkili olan yolsuzluklardan haberdar olduğu halde bunu gönüllü olarak açıklamamış olması, Alstom’un uzun yıllardır hakkında yürütülen soruşturmalara dair tam işbirliği

¹¹ Bozoğlu, s. 125.

¹² Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı’nın sitesinde yayımlanan “*Alstom Pleads Guilty and Agrees to Pay \$772 Million Criminal Penalty to Resolve Foreign Bribery Charges*” başlıklı dokümanda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/alstom-pleads-guilty-and-agrees-pay-772-million-criminal-penalty-resolve-foreign-bribery> (12.03.2020 tarihinde erişildi)

göstermekten kaçınmış olması ve bu yolsuzluğun *dünyanın birçok ülkesinde farklı iş alanlarında ve yüksek düzeyde kamu görevlileri dâhil edilerek gerçekleştirilmiş olması*, Alstom'un *etik ve uyum programına sahip olmaması* ve daha önceki ihlalleri göz önünde bulundurulmuştur. Alstom uzlaşma kapsamında 772 milyon Dolar ceza ödemeyi kabul etmiştir.

Eş zamanlı olarak Alstom ve bağlı ortaklıklarının dört kurumsal yöneticisi de dâhil olmak üzere beş kişi yönetici oldukları dönemde gerçekleşen ilişkiler kapsamında FCPA hükümlerini ihlal etmeleri sebebiyle cezalandırılmıştır. Endonezya Parlamentosu'nun üst düzey üyesi de Endonezya'da Alstom'dan rüşvet almaktan mahkûm edilmiştir.

Société Générale S.A. Soruşturması¹³

Société Générale S.A. (Société Générale), Fransa, Paris'te bulunan küresel bir finansal hizmetler kurumudur. Dosya kapsamındaki bilgilere göre 2004 ve 2009 yılları arasında Société Générale, Libya hükümeti tarafından sahip olunan finansal kurumlar tarafından yapılan *14 yatırımla ilişkili olarak*, Libya merkezli bir broker aracılığıyla rüşvet ödediği anlaşılmıştır. Société Générale tarafından *broker'a yapılan ödemelerdeki komisyonların toplamı olarak 90 milyon Dolar ödendiği ve bu paranın bir kısmının söz konusu yatırımları güvenceye almak amacıyla üst düzey Libya kamu görevlilerine ödendiği* anlaşılmıştır. İşleyen bu yolsuzluk süreci sonunda Société Générale S.A.'nin yaklaşık olarak 523 milyon \$ kar ettiği anlaşılmıştır.

FCPA hükümlerinin ihlali kapsamında yapılan anlaşma uyarınca Société Générale S.A. (Société Générale), 585 milyon Dolar tutarında ceza ödemeyi ve soruşturma sürecinde işbirliği yaparak geliştirilmiş uyum prosedürlerini benimsemeyi ve sürdürmeyi kabul etmiştir.

Kellogg Brown & Root LLC /Halliburton Company Soruşturması¹⁴

Kellogg Brown & Root LLC (“KBR”) Houston merkezli küresel bir mühendislik ve inşaat şirkettir. 1995-2004 yılları arasında KBR, Nijerya LNG Ltd. (“NLNG”) tarafından Bonny Adası'nda sıvılaştırılmış doğal gaz (“LNG”) üretim tesisleri inşa etmek için Mühendislik, Tedarik ve İnşaat Sözleşmesi (“EPC”)¹⁵ tarafı olan dört şirketli bir ortak girişimin parçası

¹³ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanan “*Société Générale S.A. Agrees to Pay \$860 Million in Criminal Penalties for Bribing Gaddafi-Era Libyan Officials and Manipulating LIBOR Rate*” başlıklı dokümanda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/kellogg-brown-root-llc-pleads-guilty-foreign-bribery-charges-and-agrees-pay-402-million> (12.03.2020 tarihinde erişildi)

¹⁴ Bu özet, ABD Adalet Bakanlığı'nın sitesinde yayımlanan “*Kellogg Brown & Root LLC Pleads Guilty to Foreign Bribery Charges and Agrees to Pay \$402 Million Criminal Fine*” başlıklı dokümanda paylaşılan verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Erişim için bkz. <https://www.justice.gov/opa/pr/kellogg-brown-root-llc-pleads-guilty-foreign-bribery-charges-and-agrees-pay-402-million> (12.03.2020 tarihinde erişildi)

¹⁵ Engineering Procurement and Construction Agreements; Türkiye’de de genellikle EPC olarak kullanıldığından EPC terimi tercih edilmiştir.

olmuştur.¹⁶ Hükümetin sahip olduğu Nigerian National Petroleum Corporation (“NNPC”), %49 oranında bir hisse ile NLNG şirketinin en büyük hissedarıdır.

KBR, yaklaşık 10 yıllık süre boyunca 6 milyar doların üzerinde değere sahip sözleşmelerin elde edilmesi amacıyla Nijerya hükümetinin yürütme organı yetkilileri, NNPC yetkilileri ve NLNG yetkilileri de dâhil olmak üzere bir dizi *Nijeryalı kamu görevlisine rüşvet vermek, vaat etmek ve ödeme yapmak* suretiyle FCPA'yi ihlal ettiği şeklinde iddialarla isnat edilmiştir. Bu süreçte KBR ve diğerlerinin yaptıkları yasadışı anlaşmaları gizlemek için *paravan hizmet ve danışmanlık sözleşmeleri imzaladıkları ve bu araçların sözde yasal olan ödemeleri sistematik ödemelerle yüksek düzey Nijerya hükümeti yetkilileri tarafından kontrol edilen hesaplara aktardıkları* anlaşılmıştır.

Verilen karar uyarınca uzlaşma anlaşması imzalayan KBR 402 milyon Dolar ceza ödemeyi ve uyum programının tasarımı ve uygulanmasını gözden geçirilmesi ve raporlanması için üç yıl süreyle bağımsız uyum denetimi hizmeti almayı kabul etmiştir. KBR soruşturmasının ilginç bir boyutu da Nigeria *LNG Limited* şirketinin hisselerinden sadece %49'u Nijerya devletine, kalan %51'lik kısmı ise çok uluslu şirketlere aitken bu şirket çalışanlarının kamu görevlisi olduğunun öne sürülmesidir. Buna karşın, birçok FCPA soruşturmasında olduğu gibi KBR da uzlaşma anlaşması imzaladığından, kamu görevlisi tanımının dayanağının açıklanmasına imkan doğmamıştır.¹⁷

Değerlendirme

Konuya ilişkin doktora tezimde de belirttiğim gibi, uluslararası alanda rüşvetle mücadelenin, Amerika'nın başını çektiği batı dünyasının gelişmiş ülkelerinin güçlü ahlaki duruşunun eseri mi yoksa emperyalizmin modernist bir uzantısı mı olduğu hususu, konuya dair güçlü bir ahlaki tartışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki, özünde bir kültürel emperyalizm ve dayatmacı tavır dahi olsa, özel olarak rüşvet ve genel olarak yolsuzlukla mücadelenin toplum refahına yaptığı olumlu katkı yadsınamaz bir olgudur. Bu aşamada, yolsuzlukla mücadele meselesinin kaynağına dair ahlaki tartışmalardan çok, topluma zarar veren hukuksuzlukları önleme gayesine odaklanmak gerekmektedir. Bahsedilen örneklerin hepsi yolsuzluk ve rüşvetin farklı yapıları hakkında bilgi vermektedir. Bahsedilen örnekler, tüm şirketlere kendi iç denetimlerini yaparken mercek altına alabilecekleri alanlara işaret ettiği için incelemeye değerdir.

¹⁶ <https://www.sec.gov/litigation/complaints/2009/comp20897.pdf>

¹⁷ Bozoğlu, s. 115.